

Esmir M. Halilović¹

KUR'ANSKO-HADISKA ISHODIŠTA HADISKIH ZNANOSTI

Sažetak

U ovom radu se govori o osnovama hadiskih znanosti ili terminologiji hadisa koj se crpi iz kur'anskih i sunnetskih izvora kao osnovnih izvora svih islamskih znanosti. Govori se i o obaveznosti slijeđenja sunneta, te odnosu ovih nauka sa drugim islamskim disciplinama. Radom se upućuje na važnost izučavanja navedenih znanosti koje su neophodne za ispravno razumijevanje cjelokupne vjere.

Ključne riječi: Hadis / sunnet / terminologija hadisa

1. UVOD

U jednoj veoma interesantnoj predaji stoji:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى عَنْ إِسْمَاعِيلَ عَنْ قَيْسٍ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ
عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ
وَهُمْ ظَاهِرُونَ

“Kazivao nam je ‘Ubejdullah b. Musa od Isma’ila od Kajsa od el-Mugire b. Šu’beta od Vjerovjesnika, s.a.w.s., da je rekao: “Neprestalno će jedna skupina od moga Ummeta biti pobjednička sve dok ne dođe Allahova presuda (Sudnji dan), a oni će biti pobjednici!” (Buhari, Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i drugi. „Sahihul-Buhari“, broj hadisa: 7311, 9/101.)

U tumačenju ovog hadisa, čuveni islamski učenjak i pobožnjak Abdullah b. Mubarek je rekao: “Smatram da su to oni koji se bave hadisom!” (Sulejm, Amr Abdul-Mun'im 2000:3)

Poslanikov, s.a.w.s., hadis je u svome put dospijevanja do savremenih muslimana prošao kroz nekoliko etapa. Najčešća je

¹ Asistent, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, esmir_h@yahoo.com

podjela na sljedeće etape:

1. pamćenje i pisanja hadisa za vrijeme Poslanika, s.a.w.s.,
2. hadis u vrijeme ashaba,
3. vrijeme fitneta i početak izmišljanja hadisa,
4. intenzivno pisanje i rad na hadisu,
5. “zlatno doba” hadisa,
6. vrijeme odvajanja terminologije hadisa od ostalih hadiskih nauka,
7. razvoj terminologije hadisa i komentarisanje hadisa.

Osnove za razvoj hadiskih znanosti nalazimo u brojnim kur'anskim ajetima, još brojnijim hadiskim uputama i stavovima islamskih učenjaka kroz cijelu historiju islama.

DVOSTRUKO ČUVANJE ALLAHOVE OBJAVE

Uzvišeni Allah, dž.š.², je objavio Kur'an i obećao da će ga sačuvati do Sudnjeg dana:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

„Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!” (El-Hidžr, 9.)³

Uzvišeni je rekao i da Poslanik, s.a.w.s.,⁴ ne govori po hiru svome:

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

„On ne govori po hiru svome – to je samo Objava koja mu se obznanjuje!“ (En-Nedžm, 3,4.)

Značenje ovog ajeta je da su hadisi Allahovog Poslanika, s.a.w.s., vrsta objave od Allaha, dž.š. (el-Kudat, bez. god. izd.) .

Također, je Uzvišeni Allah, dž.š., u Kur'anu propisao vjernicima:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ

² Dželle-dželaluhu! – što znači Uzvišeni, Svevišnji Allah.

³ Svi prijevodi ajeta u ovom djelu su od r. Besima Korkuta.

⁴ Salla-Allahu alejhi we sellem! – što znači: Neka je na njega Allahov blagoslov i mir. Od adaba spram Poslanika, s.a.w.s., je da kada se on spomene donese ovaj ili neki drugi salavat na njega! Vidi više: Ibnus-Sallah, „Ma'rifetu enva'i 'ilmil-hadis“, str: 299.

“O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite, da u neznanju nekome zlo ne učinite, pa da se zbog onoga što ste učinili pokajete.” (El-Hudžurat, 6.)

Prvim kur’anskim ajetom se muslimanima garantuje da će Allah, dž.š., sačuvati Svoju objavu od svih iskrivljivanja. Drugim ajetom se definiše Poslanikova, a.s., uloga u prenošenju Objave i vjerzakona, a trećim kur’anskim ajetom je muslimanima vjernicima naređeno da provjeravaju vijesti koje do njih dopru. Hadiski učenjaci su dali posebnu važnost ovome ajetu jer je on općenite naravi, te su stoga smatrali da treba posebnu važnost dati provjeravanju svih vijesti koje se pripisuju Poslaniku, s.a.w.s., njegovim ashabima i tabi’inima, jer se te vijesti i informacije odnose direktno na našu vjeru. Zbog toga je ovaj ajet uzet za temelj terminologije hadisa. (Tahan, M. 1415 h.) Na osnovu rečenog se zaključuje da vjernici imaju aktivno učešće u izvršavanju Allahovog obećanja o sačuvanosti Šerijata na Zemlji.

SUNNET POJAŠNJAVA KUR’AN

Sunnet je drugi izvor islama. Musliman ne može shvatiti niti primjenjivati Allahove propise ako se ne bude držao Kur’ana i sunneta, jer su oni nerazdvojni. Štaviše hadis, odnosno sunnet je samostalan šerijatski izvor. (Handžić, M. 1972)

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

“A tebi objavljujemo Kur’an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili.” (En-Nahl, 44.)⁵

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

„Onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni da čita ni da piše, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu,

⁵ O nekim značenjima ovog ajeta više vidi i u skraćenom izdanju Ibn Kesirovog tefsira na bosanskom jeziku, str: 740.

zapisana nalaze, koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvrćati ih, koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti, koji će ih tereta i teškoća koje su oni imali osloboditi. **Zato će oni koji budu u njega vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali i svjetlo po njemu poslano slijedili – postići ono što budu željeli.**“ (El-A'raf, 157.)

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

“Mi tebi objavljujemo Knjigu da bi im objasnio ono oko čega se razilaze, i da bude vjernicima uputa i milost.” (En-Nahl, 64.)

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

“Allah je vjernike milošću Svojom obasuo kad im je jednog između njih kao poslanika poslao, da im riječi Njegove kazuje, da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi.” (Ali Imran, 164.)

Imam Šafija je riječ „mudrost“ u ovom ajetu protumačio kao hadis Allahovog Poslanika. a.s. U ovim ajetima vidimo smisao Poslanikova, s.a.w.s., poslanstva a to je: objašnjavanje ljudima Božije objave. Nema nikakve sumnje da je Allahov Poslanik, s.a.w.s., pojašnjavao Kur'an **svojim riječima, djelima i odobrenjima** i to na jasan i decidan način.

OBAVEZNOST SLIJEĐENJA SUNNETA

U brojnim kur'anskim ajetima se, također, govori o obaveznosti slijeđenja Allahovog Poslanika, s.a.w.s., te postupanju po njegovim naredbama.

Allah ﷻ, kaže:

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَغُ الْمُبِينُ

“I budite poslušni Allahu i budite poslušni Poslaniku i oprezni budite! A ako glave okrenete, onda znajte da je Poslanik Naš dužan samo da jasno obznani.” (El-Maide, 92.)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

“O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku, i ne ništite djela svoja!” (Muhammed, 33.)

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

„...ono što vam Poslanik da, to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite; i bojte se Allaha jer Allah, zaista, strahovito kažnjava.” (El-Hašr, 7.)

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ
وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

“Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo da po svom nahođenju postupe. A ko Allaha i Njegova Poslanika ne poslušaju, taj je sigurno skrenuo s pravog puta.”(El-Ahzab, 36.)

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا

„Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu; a onaj ko glavu okreće – pa, Mi te nismo poslali da im čuvar budeš.”(En-Nisa, 80.)

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

„I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore.”(En-Nisa, 65.)

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

„Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im on presudi, samo reknu: “Slušamo i pokoravamo se!” – Oni neće uspjeti.”(En-Nur, 51.)

النَّبِيِّ أُولَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ

„Vjerovjesnik treba da bude preči vjernicima nego oni sami sebi...”(El-Ahzab, 6.)

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ

„Vi u Allahovom poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onom svijetu” (El-Ahzab, 21.)

Allahov Poslanik, s.a.w.s., je rekao:

نَضَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَ فَرُبَّ مُبَلِّغٍ أَوْعَىٰ مِنْ سَامِعٍ

“Neka se Allah, dž.š., smiluje osobi koja od nas nešto čuje pa ga prenese onako kako je čula, jer možda će osoba kojoj se prenese bolje razumjeti od one koja je čula”. (Tirmizi, broj hadisa: 2657, 5/33.)⁶

Također je Poslanik, s.a.w.s., rekao:

أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنَّ عَبْدًا حَبَشِيًّا فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَىٰ اخْتِلَافًا كَثِيرًا وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّهَا ضَلَالَةٌ فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمُهَدِّينَ عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ

“Savjetujem vam da budete bogobožni i da se pokoravate, pa makar vam vođa bio abesinski rob! Ko od vas bude doživio, vidjet će velika razilaženja! Čuvajte se izmišljenih stvari jer su one zabluda, pa ko od vas to doživi neka se drži moga sunneta i sunneta mojih upućenih zamjenika! Neka se u potpunosti toga pridržava!” (Tirmizi, Broj hadisa: 2676, 5/43.)⁷

Također, je rekao i sljedeće hadise:

يُوشِكُ الرَّجُلُ مُتَكِنًا عَلَىٰ أَرِيكَتِهِ يُحَدِّثُ بِحَدِيثٍ مِنْ حَدِيثِي فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَلَالٍ اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَرَامٍ حَرَمْنَاهُ أَلَّا وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ

„Bojati se je da će doći vrijeme kada će se čovjeku zavaljenom na svome jastuku, prenijeti neki od mojih hadisa, pa će reći: „Između nas i vas je Allahova Knjiga, pa što u njoj nađemo od halala, smatramo ga halalom, a što nađemo od harama,

⁶ Hadis još bilježe Ebu Davud, Ibn Madže, Taberani, Ibn Hibban, Darimi i Tirmizi koji kaže da je hasen-sahih. Vidi: „Džami'us-sahih – sunen Tirmizi“, Bejrut: „Daru ihjat-turasil-arebi“, Broj hadisa: 2657, 5/33.

⁷ Hadis je sahih i bilježe ga Ebu Davud, Hakim, Ahmed, Tirmizi i drugi. Vidi: „Džami'us-sahih – sunen Tirmizi“, „Daru ihjat-turasil-arebi“, Bejrut.

smatramo ga haramom, a zar nije ono što je zabranio Allahov Poslanik, s.a.w.s., kao ono što je zabranio Allah?“ (Ebu Davud i Ibn Madže bez god. izd.)⁸

إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمًا فَقَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي رَأَيْتُ الْجَيْشَ
بِعَيْنِي وَإِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْعُرْيَانُ فَالْتَجَاءَ فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِّنْ قَوْمِهِ فَأَذْلَجُوا فَأَنْطَلَقُوا عَلَىٰ مَهْلِهِمْ
فَنَحُوا وَكَذَبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ فَأَصْبَحُوا مَكَانَهُمْ فَصَبَّحَهُمُ الْجَيْشُ فَأَهْلَكَهُمْ وَاجْتَاَحَهُمْ
فَذَلِكَ مَثَلٌ مِّنْ أَطَاعَنِي فَاتَّبَعُوا مَا حِثُّ بِهِ وَمَثَلٌ مِّنْ عَصَانِي وَكَذَّبَ بِمَا حِثُّ بِهِ مِنَ الْحَقِّ

„Primjer mene i onoga sa čime me Allah poslao je kao primjer čovjeka koji je došao nekom narodu i rekao im: „O narode, vidio sam golim okom veliku vojsku, pa vas upozoravan da se spasite!“ pa ga jedna skupina ljudi poslušala pa se sprema i sklone se i tako se spase, a druga skupina ga bude smatrala lažovom i ostanu na svojim topnacima. Dođe ta velika vojska pa ih uništi i razori. To je primjer onoga ko mi se pokorava i slijedi ono sa čime sam došao i primjer onoga ko smatra lažnim ono sa čime sam došao od istine.“ (Buhari, 1422 h. god., broj hadisa: 7282, 9/93.)

كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَن أَبِي قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَا أَبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ
الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبِي

„Cijeli moj Ummet će ući u Džennet osim onih koji odbiju!“ rekoše ashabi: „A ko će odbiti o Allahov Poslanice?!“ On reče: „Ko mi se pokorava ući će u Džennet, a ko mi bude nepokoran, on je odbio!“ (Buhari, 1422 h. god., broj hadisa: 7280, 9/92.)

خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ

„Uzmite od mene vaše hadžske obrede!“ (Bejheki, 1414h. god. / 1994 god., broj hadisa: 9307, 5/125.)⁹

إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ شَيْئَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُمَا : كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّتِي

⁸ Hadis je sahih. Bilježe ga Ebu Davud i Ibn Madže u sličnom rivajetu. Vidi: „Sunen Ibn Madže“, Bejrut: Darul-fikr, broj hadisa: 12; 1/6.

⁹ En-Nesai i Bejheki. Vidi: Bejheki, „Sunen el-Kubra“, Mekka: Darul-Baz, 1414h. god. / 1994 god., broj hadisa: 9307, 5/125.

„Ostavio sam vam dvije stvari nakon kojih (ako ih budete slijedili) nećete zalutati: Allahovu Knjigu i moj sunnet!“ (Hakim, Bejheki, Malik i Darekutni.)

وروى أبو داود عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قال :
 بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِأَصْحَابِهِ إِذْ خَلَعَ نَعْلَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عَنْ يَسَارِهِ
 فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ الْقَوْمُ أَلْقَوْا نَعَالَهُمْ فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاتَهُ قَالَ
 مَا حَمَلَكُم عَلَى إلقاء نَعَالِكُمْ قَالُوا رَأَيْنَاكَ أَلْقَيْتَ نَعْلَيْكَ فَأَلْقَيْنَا نَعَالَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ جِبْرِيلَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنَّ فِيهِمَا قَدْرًا

Ebu Davud bilježi predaju od Ebu Se'ida el-Hudrija, r.a.¹⁰, da je rekao:

„Jedne prilike je Poslanik, s.a.w.s., klanjao namaz sa svojim ashabima, pa je u toku namaza skinuo svoje papuče i stavio ih lijevo od sebe. Kada su ljudi to vidjeli, i oni su skinuli svoje papuče. Kada je Poslanik, s.a.w.s., završio namaz, upitao je: „Što ste vi skinuli svoje papuče?“ Oni rekoše: „Vidjeli smo tebe da si skinuo papuče pa smo i mi skinuli svoje!“ Poslanik, s.a.w.s., reče: „Došao mi je Džibril pa me obavijestio da je na mojima bilo nečistoće!“¹¹

تَسْمَعُونَ وَيُسْمَعُ مِنْكُمْ وَيُسْمَعُ مِنْ مَن يَسْمَعُ مِنْكُمْ

„Vi slušate (hadis), on će se slušati od vas, i slušat će se od onih koji će slušati od vas!“ (Ahmed, Bejheki, Hakim, Taberani, i drugi.)

ODNOS HADISA SPRAM KUR'ANA

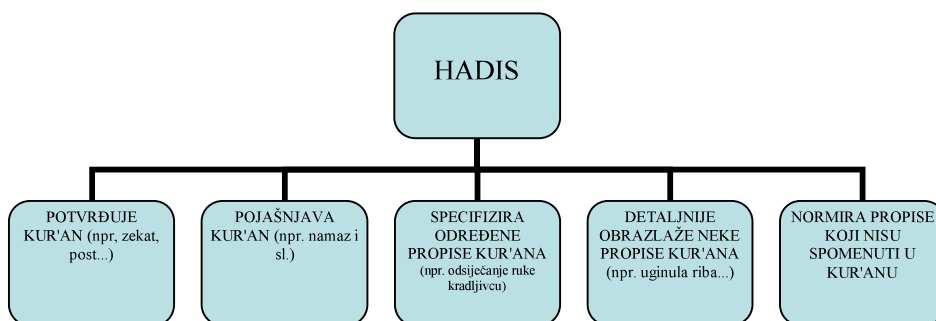
Hadis spram Kur'ana ima nekoliko vidova međuodnosa:

1. Hadis potvrđuje i potkrepljuje Kur'an. Primjeri ovoga su sve ono što se prenosi u vezi sa obaveznosti namaza, zekata, hadža, zabranjenosti kamate i sl.

¹⁰ „Radije-Allahu anhu“ – Neka je Allah njime zadovoljan! A što je lijepo svaki puta kazati kada se spomene neki od ashaba Allahovog Poslanika, s.a.w.s., a kada se spomene neka od sahabijki (tj. žena) onda je lijepo kazati: „Radije-Allahu ANHA!“ – Neka je Allah njome zadovoljan!.

¹¹ Bilježe ga još i Bejheki, Daremi i Abd b. Humejd. Vidi: “Sunen Ebu Davuda”, Bejrut: Darul-fikr, broj hadisa: 650, 1/231.

2. Hadis pojašnjava Kur'an. Primjer ovoga je da se broj rekata u namazu ne spominje u Kur'anu nego u hadisu i sl.
 3. Hadis propisuje stvari koje nisu propisane u Kur'anu. Primjer ovoga je propisivanje udjela u nasljedstvu za nanu, zabrana jedenja magarećeg mesa, zabrana poligamnog braka sa ženom i njenom tetkom u isto vrijeme i sl.
 4. Hadis specificira određene propise Kur'ana (npr. način odsijecanja ruke kradljivcu)
 5. Detaljnije obrazlaže određene propise Kur'ana (npr. dozvoljenost konzumiranja uginule ribe)
- Prethodno rečeno bi se moglo i ovako prikazati:

Ibn Hazm¹² je o ovome lijepo rekao:

في أي قرآن وجد أن الظهر أربع ركعات ، وأن المغرب ثلاث ركعات ، وأن الركوع على صفة كذا ، والسجود على صفة كذا ، وصفة القراءة فيها والسلام ، وبيان ما يجتنب في الصوم ، وبيان كيفية زكاة الذهب والفضة ، والغنم والإبل والبقر ، ومقدار الأعداد المأخوذ منها الزكاة ، ومقدار الزكاة المأخوذة ، وبيان أعمال الحج من وقت الوقوف بعرفة ، وصفة الصلاة بها وبمزدلفة ، ورمي الجمار ، وصفة الإحرام وما يجتنب فيه ، وقطع يد السارق ، وصفة الرضاع المحرم ، وما يحرم من المأكل ، وصفة الذبائح والضحايا ، وأحكام الحدود ، وصفة وقوع الطلاق ، وأحكام البيوع ، وبيان الربا والأفضية والتداعي ، والأيمان والأحباس والعمرى ، والصدقات وسائر أنواع الفقه ؟ وإنما في القرآن جمل لو تركنا وإياها لم ندر كيف نعمل فيها ، وإنما المرجوع إليه في كل ذلك

¹² علي بن أحمد بن سعيد بن حزم الأندلسي الظاهري je.

النقل عن النبي - صلى الله عليه وسلم - ، وكذلك الإجماع إنما هو على مسائل يسيرة
..... فلا بد من الرجوع إلى الحديث ضرورة ، ولو أن امرأ قال : لا تأخذ إلا ما وجدنا
في القرآن لكان كافرا بإجماع الأمة

„Gdje se u Kur'anu nalazi da (farzi) podne namaza imaju četiri rekata, da akšamski imaju tri rekata; da se ruku obavlja ovako a sedžda onako; i da je opisano šta se uči (u namazu) i kako se selam predaje? Gdje je u Kur'anu objašnjenje onoga čega se treba kloniti prilikom posta, i objašnjenje kakvoće zekata na zlato i srebro, sitnu stoku, deve i krave? Gdje je određena količina koja se u zekatu izdvaja, i objašnjenje postupaka hadža od vremena stajanja na Arefatu? I opisu namaza na Muzdelifi, bacanju kamenčića na džemretima, i svojstvima ihrama i njegovih zabrana, načinu odsijecanja ruke kradljivcu; o tome da se dojenjem stvara zabrana stupanja u brak, i opisa onoga što je zabranjeno od jela, i svojstvima kuršana i životinja za klanje, i krivičnih propisa, i načinu razvoda braka, i propisu kupoprodaje, i objašnjenju zabrane kamate, opisu sudstva i tužiteljstva, opisu zakletvi, vakufa, posudbe, sadake i drugih oblasti fikha?! U Kur'anu se nalaze samo općenite naredbe, i da nam je samo to dato, ne bismo znali kako po njima postupati, i u svim tim pitanjima je obaveza vraćanja ka onome što se prenosi od Poslanika ρ . Isto je i sa idžma'om. On se odnosi samo na neka lakša pitanja... Zbog toga je nužno vraćanje hadisu. I kada bi neko rekao: „Ne prihvatamo ništa osim onoga što je u Kur'anu, onda bi on bio nevjernik po idžma'u cijelog Ummeta.“¹³

VAŽNOST HADISKE ZNANOSTI U USPOREDBI SA DRUGIM ISLAMSKIM ZNANOSTIMA

Hadiska znanost je jedna od najvažnijih, ako ne i najvažnija islamska znanost. (El-Adevi, M. 1410 h. god./1990./god.)

I njeno izučavanje, kao i izučavanje ostalih islamskih znanosti potpada pod kolektivnu vjersku dužnost – farz kifaje (El-Kudat, bez. god. izdanja). Pomoću nje opstoji Šerijat i druge šerijatske nauke. Onaj ko ne bude imao dovoljno znanja iz hadisa, stalno će griješiti u oblastima islamskih znanosti, i druge će voditi

¹³ الثلاثة: 2003/07/01، الشبكة الإسلامية).“، dostupno na: <http://www.islamweb.net.qa/ver2/archive/readArt.php?id=24305> (4.7.2009 god.)

u stalne greške. Ovakva osoba će skrenuti sa pravog puta a da to neće ni osjetiti, pa bez obzira da li se takva osoba bavi akaidom, tefsirrom, fikhom, va'zom ili historijom islama.

- Tako će neki mufessir uložiti veliki trud u tumačenju značenja Allahovih riječi, ali možda neće doći do istine jer se u svojim tumačenjima oslanjao na izmišljene ili slabe predaje.
- Neki fekih može uložiti veliki trud u rješavanje neke fikhske mes'ele, ali oslanjajući se na slaba mišljenja i rivajete neće spoznati pravu istinu.
- Neki učenjak iz oblasti akaida će formirati svoja mišljenja i stavove na slabim ili apokrifnim predajama i na taj način će zastraniti i on i oni kojima govori o vjeri i vjerskim istinama.
- Tako su i brojni va'izi, smatrajući da govore ono što ljude približava Allahu, ustvari, govorili ono što je laž na Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika, s.a.w.s., Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ

„Ima li onda nepravednijeg od onoga koji, ne znajući istinu, izmišlja laži o Allahu da bi ljude u zabludu doveo. Allah sigurno neće ukazati na pravi put ljudima koji su nepravedni.” (El-En'am, 144.)

Zbog toga je obaveza svih da izučavaju hadiske znanosti kako bi razlučili vjerodostojno od nevjerodostojnog.

Abdullah b. Mes'ud, r.a., je kazao: „Ponavljajte hadis! Njegov život je u njegovom ponavljanju!“ (Hakim, 1397 h. god./1977 god, str: 141.)

TERMINOLOGIJA HADISA

Hafiz Zejnuddin ‘Abdur-Rahman el-’Iraki je kazao: „Hadiska nauka je veoma odgovorna i ozbiljna, od nje je velika korist, na njoj se temelji većina propisa, pomoću nje se raspoznaje halal i haram. Njeni učenjaci imaju posebnu terminologiju koja je neophodna za shvatanje onima koji žele znanje, i zbog toga se daje prednost pažnji u izučavanju ove znanosti.“

Sulejman en-Nedevi je rekao: „Rivajet – prenošenje je nužna stvar. Ni jedna nauka, niti dunjalučka stvar ne može bez prenošenja i rivajeta, jer ne može svaki čovjek prisustovati svakom događaju.“

Terminologija hadisa je jedna od brojnih hadiskih znanosti koja ima za predmet riječi, djela i sve ono što se dovodi u vezu sa posljednjim Allahovim Poslanikom Muhammedom alejhi's-selam. Najčešća, najraširenija i najviše prihvaćena definicija ove znanosti je:

علم بأصول وقواعد يعرف بها أحوال السند والتمن من حيث القبول والرد.

„To je znanost o temeljima i pravilima po kojima se prepoznaje sened i metn, sa stanovišta njihovog prihvatanja ili odbacivanja“ (Tahhan, M., 1415 h. god. str.:15.).

Iz ove definicije se vidi da su dvije glavne teme ove nauke:

السند – Riječ “sened” jezički označava “oslonac” a nazvan je tako zbog toga što se hadis oslanja i temelji na njemu, odnosno što se svaki prenosilac oslanja na prenošenje njegovog prethodnika u senedu tj. da je čuo hadis od onog od koga ga prenosi. Terminološko značenje seneda je **lanac (niz) prenosilaca koji nam prenose sadržaj (tekst) hadisa.**

التمن – Riječ “metn” jezički označava nešto što je suštinsko i “uzdignuto od zemlje”. Terminološko značenje je da je metn **sadržaj onog što se prenosi putem seneda.**

Dakle, **terminologija hadisa ima zadatak da razluči vjerodostojne (الصحيح) od nevjerodostojnih (الستقيم) hadisa.**

Na ovaj način, ispitujući sened i metn, ova nauka daje veliki doprinos hadisu, fikhu i općenito islamu, čuvajući ga od iskrivljivanja i zastranjivanja. Da nije ove nauke ne bi se mogao razlikovati vjerodostojan hadis (sahih) od dobrog hadisa (hasen), slabog hadisa (da'if) niti pak izmišljenih predanja (mev'ua).

Primjer seneda i metna:

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ

Kazivao nam je Sulejman b. Harb, kazivao nam je Hammad od Ejjuba od Nafi'a od Ibn Omera, r.a., da je rekao: „Rekao je

Allahov Poslanik, s.a.w.s.: „Ne zabranjujte Allahovim robinjama (ženama) da idu u Allahove džamije!“ (Buharija, Muslim i Ebu Davud)¹⁴

Prvi dio ovog rivajeta: „Kazivao nam je Sulejman b. Harb, kazivao nam je Hammad od Ejjuba od Nafi’a od Ibn Omera τ, da je rekao: „Rekao je Allahov Poslanik, s.a.w.s.: – je **sened**.

Drugi dio ovog rivajeta: „Ne zabranjujte Allahovim robinjama (ženama) da idu u Allahove džamije!“ – je **metn**.

Druga definicija ove znanosti koja je, također, česta među islamskim učenjacima je:

„To je nauka pomoću koje se poznaju pravila po kojima se dolazi do spoznaje o raviji i rivajetu.“ (Sulejm, 2000./ str: 10.)

DRUGI NAZIVI ZA OVU ZNANOSTI

Kroz historiju za ovu znanost se vežu i sljedeći nazivi (El-Kudat, bez. god. izd.):

علم الحديث دراية¹⁵ –

علوم الحديث¹⁶ –

أصول الحديث¹⁷ –

Neki učenjaci prave razliku između ovih termina, i svakim od navedenih dodjeljuju posebne oblasti. Ipak, najčešći naziv za ovu znanost je مصطلح الحديث .

PODJELA HADISKE TERMINOLOGIJE

Dva su glavna dijela znanosti o hadisu:

1. علم الحديث رواية

2. علم الحديث دراية

علم الحديث رواية je nauka, odnosno dio nauke, koja izučava načine i pravila, vrste rivajeta, termine u prenošenju hadisa od Allahovog Poslanika, s.a.w.s. Obuhvata znanje o prenosiocima hadisa, njihovoj kritici i valorizaciji, njihovim biografijama,

¹⁴ Vidi: „Sunen Ebu Davuda“, broj hadisa: 566, 1/210.

¹⁵ Nauka o shvatanjima značenja hadisa, njihovom suodnosu i sl.

¹⁶ „Nauke hadisa.“ Pod množinom „nauke“ se mislilo reći da je svaka od hadiskih disciplina znanost za sebe a da svu sve objedinjene u ovoj znanosti.

¹⁷ „Temlji hadisa.“

imenima i nadimcima, mjestima boravka i sl. Dakle, ova znanosti ima za temu ispitivanje seneda, rivajeta i što je u vezi s tim. Svrha ove znanosti je sakupiti Poslanikove, s.a.w.s., hadise i pažljivo ih čuvati.

علم الحديث دراية je nauka koja izučava suštinu prenesenog rivajetom, uvjete, pravila i propise sadržaja i smisla hadisa, klasificiranje hadisa, i sl. Suština ove znanosti je u ispitivanju metna i prepoznavanju prihvatljivih među ostalim vrstama hadisima. (Handžić, M. 1972)

ZAKLJUČAK

Hadiske znanosti spadaju među najvažnije islamske znanosti općenito. One su čvrsto utemeljene na kur'ansko-hadiskim uputama, i kroz period od 14 stoljeća, brojni učenjaci su dali ogromne doprinose razvoju hadiskih znanosti. Razvijajući hadiske znanosti, muslimani su uspijevali cjelovitije razumjeti i same kur'anske tekstove kao i brojne hadise koji bi, bez adekvatnog znanja iz hadiskih znanosti, bili pogrešno protumačeni i shvaćeni. Sunnet nikako ne može bez Kur'ana, niti se pak Kur'an može ispravno razumjeti bez sunneta. Terminologija hadisa je sržna hadiska disciplina kojom se uspijevaju razlučiti vjerodostojni od nevjerodostojnih hadisa. Pored ove nauke, spomenute su i druge hadiske nauke, bez kojih je nezamislivo ozbiljnije bavljenje hadisom!

LITERATURA

- Sulejm, Amr Abdul-Mun'im „Tejsiru 'ulumil-hadis lil-mubtedi'in“, Tanta: „Darud-dija“, 2000./, treće izdanje.
- El-Kudat, dr. Šeref „El-Minhadžul-hadis“, Jordanski Univerzitet, bez god. i mjesta izdanja.
- Tahhan, Dr. Mahmud, “Tejsiru mustalehil-hadis“, „Merkezil-huda lid-dirasat“, Aleksandrija, 1415./h. god.
- El-Buhari, M. „Sahihul-Buhari“, bez mjesta izdanja, Daru tavkin-nedžat“, 1422./h. god.
- El-Adevi, M. „Tejsiru mustalehil-hadis fi sual ve dževab“, Kairo: „Mektebetul-haremejn lil'ulumin-nafi'ah“, II izdanje, 1410./h. god./1990./god.
- Hakim, „Ma'rifetu 'ulumil-hadis“, Bejrut, „Darul-kutubil-'ilmijje“ i Medina: „Mektebetul-'ilmijje“, II izdanje, 1397./h. god./1977./god.

- Handžić, Mehmed, „Uvod u tefsirsku i hadisku nauku“, Sarajevo: Gazi Husrevbegova medresa, 1972./god.
- ‘Itr, Nuruddin, dr., „Menhedžun-nakd fi ulumul-hadis“, Damask: Darul-Fikr, treće izdanje, 1997./god.

QUR’ANIC-HADITH ORIGINS OF HADITH SCIENCES

Esmir Halilović, M.A.

Summary

In this paper, we present the origins of Hadith sciences or the Terminology of Hadith derived from the Qur'anic and Sunna sources which are the primary sources of all Islamic sciences. We write about an obligation to follow the Sunna, and the relation of the sciences with other Islamic disciplines. The importance of the study of the sciences, that are necessary for right understanding of entire religion, is emphasized.

Key words: Hadith, Sunna, Hadith terminology

المصادر القرآنية والحديثية لعلوم الحديث

أسمير خليلوفيتش

كلية التربية الإسلامية في جامعة زنتسا

الخلاصة

موضوع هذا البحث علم مصطلح الحديث المبني على القرآن والسنة كمصدرين أساسيين لكل العلوم الإسلامية. ويؤكد البحث على ضرورة اتباع السنة ويعرض علاقة هذا العلم بغيره من العلوم الإسلامية. كما يؤكد البحث على أهمية دراسة هذا العلم حيث يتوقف عليه فهم الدين كله. المصطلحات الأساسية: الحديث، السنة، مصطلح الحديث.